

Шкірко О.І.асистент кафедри підприємництва та економіки підприємств
Університету митної справи і фінансів

СУТНІСТЬ ТА ПОНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Побудова і розвиток ринкової економіки неможливі без здійснення підприємницької діяльності. Економіка західних країн вже тривалий час ґрунтується на малому та великому бізнесі. Дослідження присвячене аналізу поняття «підприємництво» в Україні. Особливу увагу автор приділив дослідженню поняття та сутності підприємництва, проаналізував його основні функції. Автор розглянув відмінність між фізичними та юридичними особами, які є суб'єктами господарювання, виділив та описав їх характерні особливості, а на основі цього встановив відмінність між мікробізнесом, малим, середнім та великим бізнесом. Автор проаналізував основні напрями та форми економічного, правового та організаційного розвитку підприємництва через вивчення законодавчих документів.

Ключові слова: підприємництво, суб'єкт господарювання, мікробізнес, малий бізнес, доход, домогосподарство.

Построение и развитие рыночной экономики невозможны без ведения предпринимательской деятельности. Экономика западных стран уже длительное время основывается на малом и большом бизнесе. Исследование посвящено анализу понятия «предпринимательство» в Украине. Особое внимание автор уделил исследованию понятия и сущности предпринимательства, проанализировал его основные функции. Автор рассмотрел различие между физическими и юридическими лицами, которые являются субъектами хозяйствования, выделил и описал их характерные особенности, а на основе этого установил отличие между микробизнесом, малым, средним и большим бизнесом. Автор проанализировал основные направления и формы экономического, правового и организационного развития предпринимательства через изучение законодательных документов.

Ключевые слова: предпринимательство, субъект хозяйствования, микробизнес, малый бизнес, доход, домохозяйство.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших ознак ринкової економіки країни є підприємництво. Позитивні зміни в економіці країни є неможливими без розвитку найбільш гнучкої ланки – малого підприємництва. Розвиток підприємництва є основою економічного зростання будь-якої країни, а також збільшення валового внутрішнього продукту (ВВП) та національного доходу (НД). Підприємництво виступає фактором реформування в економіці. Без його участі неможлива побудова ринкового господарства. Його становлення є одним з надзвичайно важливих та основних напрямів процесу реформування країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню поняття «підприємництво» присвячено роботи багатьох науковців. У вітчизняній літературі Ю.Л. Орел [6] зазначав, що «поняття «підприємництво» надзвичайно містке, бо в ньому переплітається сукупність економічних, юридичних, політичних, історичних і психологічних відносин. Зміст цього поняття формувався протягом значного історичного періоду, змінювався під впливом базисних і надбудовчих інституцій, психології людей». В.Л. Мусіяка [5] визначає підприємництво як незаборонену законом ініціативну, систематичну діяльність приватних осіб (підприємців)

і юридичних осіб, що базується на приватній або будь-якій іншій формі власності, спрямовану на отримання прибутку від виробництва товарів, виконання робіт та надання послуг, здійснювану на власний ризик і під свою відповідальність. В.Ф. Попондуполо [8] вважає, що підприємницька діяльність – це сукупність правомірних дій, які здійснюються професійно, систематично і на власний ризик особою, зареєстрованою як підприємець, з метою одержання прибутку. Ф.П. Шульженко [14] розглядав підприємництво як рушійну силу економічного розвитку, тобто зазначав, що підприємництво – це дії, спрямовані на отримання результату негайно, а економічний розвиток – це результат дій. Проте актуальним залишається вичерпне трактування поняття підприємництва, його сутності та функцій, особливо в тих країнах, які розбудовують ринкові відносини.

Метою дослідження є аналіз та визначення сутності та функцій підприємництва в умовах розбудови ринкових відносин економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «підприємництво» в українському законодавстві зазначене в ст. 42 Господарського кодексу України [1] та означає «самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами

господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку». У Законі України «Про підприємництво» [10] зазначається, що підприємництво – це безпосередня самостійна, систематична і на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку. Вона здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Між тим у ст. 55 ГКУ [1] суб'єктами господарювання визнаються громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які зареєстровані відповідно до закону як підприємці, а також здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

До суб'єктів господарювання належать фізичні особи – підприємці та юридичні особи. Розглянемо відмінність між цими двома поняттями, які зазначені у Роз'ясненнях Міністерства Юстиції України [12]. Статус фізичної особи – підприємця – це юридичний статус, який засвідчує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. У Цивільному кодексі України [13] юридична особа визначається через термін «організація», під яким розуміють певне соціальне утворення, тобто систему істотних соціальних взаємозв'язків, через які люди (або їх групи) об'єднуються для досягнення поставлених цілей в єдине структурне і функціонально диференційоване соціальне ціле.

Отже, на нашу думку, підприємництво – це заснована за власні кошти і на власний ризик діяльність суб'єкта господарювання, яка здійснюється з метою отримання прибутку та є основою розвитку інноваційної діяльності і ринкової економіки в країні.

Залежно від кількості працюючих та доходів від діяльності за рік, яку ведуть суб'єкти господарювання, визначається їх належність до суб'єктів малого підприємництва, зокрема до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва [1] (табл. 1). У Господарському кодексі України річний розмір доходу суб'єкта господарювання наведений в сумі, еквівалентній 2 мільйонам євро, визначеній за середньорічним курсом Національного банку України [7], тому для кращого розуміння розміру доходу розрахуємо його в табл. 1.

Поняття «підприємництво» визначає економічну одиницю, що діє в умовах ринкової економіки та виконує такі функції (рис. 1).

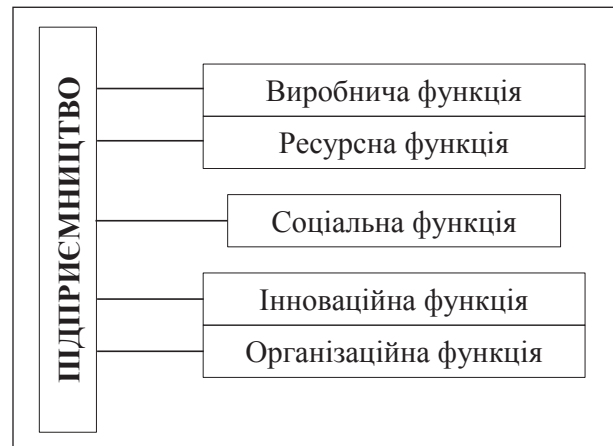

Рис. 1. Функції підприємництва в ринковій економіці

Джерело: розроблено автором на основі [4; 15]

Виробнича функція означає, що діяльність підприємців спрямована на виробництво продукції (надання послуг) для задоволення споживчих потреб. Зазвичай ця функція працює

Таблиця 1

Види суб'єктів господарювання в Україні

Суб'єкт господарювання	Кількість працюючих, ос.		Річний дохід	
			євро	грн. (2016 р.)
Мікропідприємництво	Фізичні особи	< 10	< 2 000 000	< 56 583 800
	Юридичні особи			
Мале підприємництво	Фізичні особи	< 50	< 10	< 282 919 000
	Юридичні особи			
Велике підприємництво	Юридичні особи	> 250	> 50	< 1 414 600 000
Середнє підприємництво	інше	інше	інше	Інше

Джерело: розроблено автором на основі [1; 7]

під впливом держави (на основі чинного законодавства) та законів, які притаманні ринковій економіці (конкуренції, пропозиції, потреби та вартості).

Ресурсна функція полягає в ефективному використанні обмежених ресурсів для здійснення підприємницької діяльності. Під ресурсами розуміються матеріальні (земля, труд, природні ресурси, засоби виробництва) та нематеріальні ресурси (наукові досягнення, інтелектуальна власність, творчі таланти).

Під соціальною функцією підприємництва розуміють формування активних, самостійних, ініціативних та здатних до самостійної господарської діяльності домогосподарств. З іншого боку, сутність цієї функції полягає у забезпеченості робочими місцями людей, тобто зростанні кількості найманих працівників.

Інноваційна функція підприємництва пов'язана з використанням у господарській діяльності нових ідей та інновацій для кращої роботи суб'єктів господарювання. Ця функція має велике значення у формуванні інтелектуальної власності підприємців, спонукає їх до нових наукових розробок задля зменшення витрат на виробництво та для збільшення отриманого прибутку.

Сутність організаційної функції полягає у здатності підприємця приймати самостійні рішення для формування стилю управління, диверсифікації виробництва, зміни стратегії діяльності тощо.

Напрями діяльності держави в сфері підприємницької діяльності визначаються правами громадян України. З юридичного боку держава відповідає перед громадянами за свою діяльність у сфері підприємництва (прийняття законодавчих актів). Головним обов'язком держави можна вважати встановлення та забезпечення прав громадян на підприємницьку діяльність [3]. Якщо взяти до уваги досвід країн Європейського Союзу, побачимо, що всі питання щодо малих і середніх підприємств перебувають у компетенції міністерства економіки і міністерства промисловості і торгівлі. У Німеччині справами малих і середніх підприємств займається Міністерство економіки, а у Франції – Міністерство промисловості. У цих країнах програми розвитку малих і середніх підприємств розробляються з розрахунком на участь одразу кількох міністерств задля більш ефективної роботи.

Політика з боку держави щодо розвитку підприємництва в будь-якій країні визначається комплексом законодавчих документів, в яких

Таблиця 2

Законодавчі документи, які регулюють підприємницьку діяльність в Україні

№	Назва документа	Остання редакція	Зміст
1	Конституція України	30 вересня 2016 р.	Закріплює право на підприємницьку діяльність. У ст. 42 Конституції зазначено, що кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність.
2	Господарський кодекс України (ГКУ)	6 листопада 2017 р.	Визначає поняття «підприємництво» та «суб'єкт господарювання». Поділяє суб'єктів господарювання на мікробізнес, малий, середній та великий бізнес.
3	Цивільний кодекс України (ЦКУ)	19 липня 2017 р.	Визначає право на підприємницьку діяльність, цивільно-правову відповідальність фізичної особи – підприємця, а також поняття юридичної особи.
4	Закон України «Про підприємництво»	5 квітня 2015 р.	Визначає загальні правові, економічні та соціальні засади підприємницької діяльності (підприємництва) громадян та юридичних осіб на території України, встановлює гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки.
5	Закон України «Про господарські товариства»	2 листопада 2016 р.	Визначає форми господарських товариств, а саме товариств з обмеженою відповідальністю, з додатковою відповідальністю, з повною відповідальністю, командитні та акціонерні товариства.
6	Постанова Кабінету Міністрів України «Про упорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств»	5 серпня 2016 р.	Визначає діяльність господарських товариств, які працюють в інтересах держави, переважно товариств у сфері інтелектуальної власності.

Джерело: розроблено автором на основі: [1; 2; 9; 10; 11; 13]

відображені основні напрями та форми економічного, правового та організаційного розвитку підприємництва. Загалом законодавчі документи можна поділити на такі три групи: Конституція України; нормативно-правові акти, які регулюють підприємництво (ЦКУ, ГКУ); спеціальні нормативні акти, які займаються регулюванням виключно підприємницької діяльності (ЗУ «Про підприємництво»). До основних законодавчих документів у сфері підприємницької діяльності в Україні відносяться такі (табл. 2).

Всі законодавчі документи повинні розроблятися з урахуванням інтересів суб'єктів господарювання та держави. З табл. 2 бачимо, що в кожному законодавчому документі розглядаються окремі поняття про підприємницьку діяльність суб'єктів господарювання, які визначають її сутність.

Висновки з проведеного дослідження. Підприємництво є важливою складовою будь-якої економічної системи. Його розвиток і станов-

лення є обов'язковою умовою реформування економіки в Україні. Підприємництво здатне не тільки забезпечити перебудову економіки, але й створити нові робочі місця. Дослідивши основні визначення терміна «підприємництво» та порівнявши різні погляди вітчизняних і закордонних вчених на його визначення, ми дійшли висновку, що підприємництво – це заснована за власні кошти і на власний ризик діяльність суб'єкта господарювання, яка здійснюється з метою отримання прибутку та є основою розвитку інноваційної діяльності і ринкової економіки в країні. Сутність підприємництва розкривається у його функціях, а саме виробничій, ресурсній, соціальній, інноваційній та організаційній.

На нашу думку, тема є актуальною і потребує подальших досліджень, тому що підприємництво є одним із факторів створення малого бізнесу в країні, який є фундаментом ринкової економіки та економічної системи.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV: коментар. 2-ге вид. Харків: ТОВ «Одісей», 2005. 896 с.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Харків: ТОВ «Одісей», 2008. 776 с.
3. Коротич О.Б., Орел Ю.Л., Рябічко О.В. Підприємництво як соціально-економічне явище. Теорія та практика державного управління. 2010. № 4. С. 211–216.
4. Мокряк В., Мокряк Е. Багатомірність і суперечливість підприємницьких орієнтацій: історія питання й сучасні реалії. Економіка України. 2009. № 11. С. 15–25.
5. Мусіяка В.Л. Правовые основы предпринимательской деятельности. Харьков: Бизнес-Информ, 1995. 88 с.
6. Орел Ю.Л. Регуляторний вплив територіальних органів влади на розвиток підприємницької діяльності: дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління». Харків, 2009. 209 с.
7. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls.
8. Попондуполо В.Ф. Правовой режим предпринимательства. Санкт-Петербург: изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1994. 208 с.
9. Про господарські товариства: Закон України; поточна редакція від 2 листопада 2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
10. Про підприємництво: Закон України; поточна редакція від 5 квітня 2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698-12>.
11. Про упорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України; поточна редакція від 5 серпня 2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/24-92>.
12. Статус фізичної особи – підприємця: проблеми застосування законодавства: Роз'яснення Міністерства Юстиції України; прийняття від 14 січня 2011 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>.
13. Цивільний кодекс України; поточна редакція від 19 липня 2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
14. Шульженко Ф.П. Соціально-правова держава: сутність, проблеми політичної модернізації: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси (політичні науки)». Київ, 2009. 412 с.
15. Яковенко О.З. Сутність і функції підприємництва в інтеграції виробництва на основі кластерів у системі національного господарства. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 1 (139). С. 79–87.

THE ESSENCE AND CONCEPT OF ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

With the strengthening of globalization processes in the country's economy, requirements for the study of absolutely all institutional subjects are increasing. The development of entrepreneurship is the basis for the economic growth of any country, as well as an increase in gross domestic product and national income. For a long time, the problem of entrepreneurship as an institution and subject of the economy was underestimated by scientists. As an economic entity, entrepreneurship functions in labour markets, consumer goods, financial markets, and other spheres of the economy. Its economic behavior and functions contribute to the formation of production and economic potential, determine the pace of economic growth, and influence the results of economic and social reforms in the country. The essence of any economic category is revealed in its functions. The author has formed a set of the following functions: production, resource, social, innovation, and organizational. Investigated the difference between individuals and legal entities that are subjects of management. Identified and described their characteristics and, according to it, the difference between micro-business, small, medium and large business is established. One of the key points of market transformation is a small business. In developed countries, small business is an integral part of the market economy.

Entrepreneurship is an indispensable, defining a feature of the market, its inalienable element, since the most important condition for the transition to the market is the formation of subjects of market relations, which roles entrepreneurs are performing. Without them, the market is impossible, as the entrepreneurial activity is impossible without a market. Entrepreneurship is a very capacious concept; it includes a combination of economic, legal, political, historical, and psychological relationships. The author reveals the notion of "entrepreneurship", namely that it is the activity of a business entity founded for its own money and at its own risk, which is carried out for profit, and is also the basis for the development of innovation activity and market economy in the country.

Key words: entrepreneurship, business entity, micro business, small business, income, household.